

M. AURELII CASSIODORI

IN PSALTERIUM PRÆFATIO.

¶ Repulsis aliquando in Ravennati urbe sollicitudinibus dignitatum, et curis sæcularibus noxio sapore conditis, cum Psalterii cœlestis animarum mella gustassem, id quod solent desiderantes efficere, avidus me perscrutator immersi, ut dicta salutaria suaviter imbiberem post amarissimas actiones. Sed familiaris inchoantibus occurrit obscuritas, quæ variis est intexta personis, et velata parabolis. Hæc in dictis vitalibus noxia dissimulatione præteritur, dum sæpe illud reperiri solet ambiguum, quod magni sacramenti gestat arcanum.

Tunc ad Augustini facundissimi Patris confugi opinatissimam lectionem ^a, in qua tanta erat copia congesta dictorum, ut retineri vix possit relectum quod abunde videtur expositum. Credo, cum nimis avidos populos ecclesiasticis dapibus explorare cupit, necessario fluente tam magnæ prædicationis emanavit. Quocirca memor infirmitatis meæ, mare ipsius quorundam psalmodiarum fontibus profusum, divina misericordia largiente, in rivulos vadosos compendiosa brevitate deduxi: uno codice tam diffusa complectens, quæ ille in decadas quindecim mirabiliter explicavit. Sed ut quidam de Homero ait (*Macrobii, lib. iii Saturnal., cap. 5*): Tale est de ejus sensu aliqua subripere, quale Herculi clavam de manu tollere. Est enim litterarum omnium magister egregius; et, quod in ubertate rarum est, cautissimus disputator. Decurrit quippe tanquam fons purissimus, nulla fæce pollutus; sed in integritate fidei perseverans, nescit hæreticis dare unde se possint aliqua colluctatione defendere: totus catholicus, totus orthodoxus invenitur; et in Ecclesia Domini suavissimo nitore resplendens, superni luminis claritate radiatur.

Quædam vero noviter inventa, post tam mirabilem magistrum sola Domini præsumptione subjeci, qui parvulis confidentiam, cæcis visum, mutis sermonem, sordis præstat auditum. Quem tamen codicem etiam per quinquagenos psalmos cum prædicationibus suis trina sum divisione partitus; ut et claritas litteræ senioribus oculis ^b se pulchrius aperiret, et desiderio legentium fratrum numerosi codicis corpora præstarentur. Ita et ad bibliothecæ cautelam unus derelictus est, et propter congregationis studium commodissime forsitan noscitur esse divisus.

Quapropter mandato Domini confidentes, cœlestis mysterii claustra pulsemus, ut aperiat sensibus nostris florifera sedes; quatenus in illo cœlesti paradiso salutariter introducti, spiritalia poma sine aliqua primi hominis transgressione carpanus. Vere coruscus liber, sermo lampabilis, cura sauciati cor-

dis, favus interioris hominis, pinax spiritualium personarum, occularum lingua virtutum, quæ inclinat superbos humiliatis ^c, reges pauperibus subdit, affabilitate parvulos nutrit. Tanta enim illic est pulchritudo sensuum et stillantium medicina verborum, ut merito hic illud Salomonis aptetur, quod dixit in Cantico canticorum: *¶ Hortus conclusus, et fons signatus, paradus plenus omnium pomorum (Cant. iv, 12)*. Modo enim quidam psalmodiarum salutari institutione formati, turbidos et tempestuosos animos declinant in limpida et tranquillissimam vitam; modo promittentes Deum propter salutem credentium visualiter humanandum, et ad iudicandum orbem esse venturum; modo component lacrymis ^d peccata diluere, eleemosynis delicta curare; modo sacris orationibus reverenter attoniti; modo Hebræi alphabeti virtute profundi; modo de passione et resurrectione Domini salutaria prædicantes; modo lamentantium deploratione piissimi; modo versuum repetitione quædam nobis sacramenta pandentes; modo canticorum graduum ascensione mirabiles; postremo supernis laudibus feliciter inhærentes, beata copia, inexplicabile desiderium, stupenda profunditas. Non potest animus fidelis expleri, qui cœperit inde satiari.

Psalmi sunt denique, qui nobis gratas faciunt esse vigiliis, quando silenti nocte psallentibus choris humana vox erumpit in musicam, verbisque arte modalatis ad illum redire facit, a quo pro salute humani generis divinum venit eloquium. Cantus qui aures oblectat et animas instruit, fit vox una psallentium, et cum angelis Dei, quos audire non possumus, laudum verba miscemus, per illum scilicet qui venit ex semine David, Dominum Jesum Christum, sicut ipse in Apocalypsi dicit: *Ego sum radix et origo David (Apoc. xxii, 16)*. A quo et religionem salutarem suscepimus, et sanctæ Trinitatis mysteria revelata cognoscimus. Unde merito eis Patris, et Filii, et Spiritus sancti, una gloria sociatur, ut perfecta eorum præconia comprobentur. Ipsi enim diem venturum matutina exultatione conciliant, ipsi nobis primam diei horam dedicant, ipsi nobis tertiam horam consecrant, ipsi sextam in panis confractione lætificant, ipsi nobis nona jejunia resolvunt, ipsi diei postrema concludunt, ipsi noctis adventu, ne mens nostra tenebretur efficiunt, sicut ipsi dicunt: *Nox illuminatio mea in deliciis meis: quoniam tenebræ non tenebrantur abs te, Domine (Psal. cxxxviii, 11, 12)*; ut merito se a vera vita credat alienum, quisquis hujus muneris jucunditate non fruitur. Quorum virtutes ut breviter divinus sermo concluderet, in

^a Ms. S. Germani a Pratis, disertissimam lectionem.

^b Edit., sanioribus oculis.

^c Mss., inclinat sup. humilitati.

^d Mss. S. Aud., Bec. et Fisc., commovent lacrymis.

septuagesimo psalmo (*Vers. 22*) dicturus est: *Ego autem confitebor tibi in vasis psalmodum veritatem tuam*. Revera vasa veritatis, quæ tot virtutes capiunt, tot divinis odoribus farciuntur, tot thesauris cœlestibus cumulantur. Hydriæ quæ vinum cœleste recipientes, puritatem ejus in novitate semper custodiunt.

Dulcedo mirabilis, quæ sæculi corruptionibus non acescit; sed in sua permanens dignitate, gratia semper purissimæ suavitatis augetur. Apotheca valde copiosa, de qua cum bibant tam magni terrarum populi, ubertas ejus nescit expendi.

Quam mirabilis autem ex ipsis profuit suavitas ad canendum! dulcisonum organum humanis vocibus æmulantur; tubarum sonitus grandiloquis clamoribus reddunt: vocalem citharam viventium chordarum permixtione componunt; et quidquid ante instrumentis musicis videbatur agi, nunc probatur per rationales substantias explicari. Verumtamen nequaquam nobis, ut psittacis merulisque vernandum est, qui dum verba nostra conantur imitari, quid tamen canant, noscuntur modis omnibus ignorare. Melos siquidem blandum animos oblectat, sed non compellit ad lacrymas fructuosas; permulcet aures, sed non ad superna erigit audientes. Corde autem compungimur, si quod ore dicimus, animadvertere valeamus, sicut in Psalterio legitur: *Beatus populus qui intelligit jubilaticnem* (*Psal. lxxxviii, 16*). Et iterum: *Quoniam rex omnis terræ Deus: psallite sapienter* (*Psal. xli, 8*). Philippus quoque apostolus (*Act. viii, 28*), cum reginæ Candaciæ eunuclum Isaiam legere cognovisset, Scripturas ei sanctas competenter exposuit; qui postquam quod legebat advertit, statim gratiam baptismatis exquisivit, et mox perfectæ munera salutis accepit. In Evangelio etiam Dominus ait: *Omnis qui audit verbum regni, et non intelligit, venit malus et rapit quod seminatum est in corde ejus* (*Matth. xiii, 19*). Unde congrue datur intelligi hæc illis provenire non posse qui Scripturas sanctas puro corde merentur advertere: de quo pulchre Pater Hieronymus ait: Margaritum quoddam est Scriptura divina, et ex multis partibus forari potest.

Quæcirca, Pater apostolice, qui cœlestes litteras sanctis moribus reddidisti, præstante Deo tua invitatione provocatus, abyssos divinas ingrediar: qui clemens errata corrigis, nec severus imputas, quod emendas. Sed antequam enthecas spiritalia attingam, quædam divisim capitibus, quæ sunt numero decem et septem, æstimo prægustanda; ut cum earum rerum locus se intulerit, magni nectaris potus suavissimis delectationibus hauriatur. Primo: de prophetiæ diversis speciebus nihilominus est dicendum, ut quæ sit ista Davidica possimus distinctius edoceri. Secundo: cur in psalmodum titulis, quasi auctorum diversa nomina reperiantur. Tertio: quid significet, *in finem*, quod frequenter invenitur in ti-

^a Ms. Sanger., *formari*.

^b Dubium est ad quem spectent hæc verba. De his

titulis. Quarto: quid sit psalterium, vel quare psalmi dicantur. Quinto: quid sit psalmus. Sexto: quid sit canticum. Septimo: quid sit psalmo-canticum. Octavo: quid sit canticumpsalum. Nono: de quinquefaria divisione. Decimo: de unita inscriptione titulorum. Undecimo: quid sit diapsalma. Duodecimo: utrum in quinque voluminibus psalmodum sit seranda contextio; an certe unus liber debeat nuncupari. Tertiodecimo: quemadmodum in psalmis sit de Christo Domino sentiendum. Quartodecimo: quemadmodum sit expositio digesta psalmodum. Quintodecimo: de eloquentia totius legis divinæ. Sextodecimo: de propria eloquentia Psalterii. Septimodecimo: laus Ecclesiæ.

Nunc ad præmissum ordinem, Domino præstante, veniamus.

CAPUT PRIMUM.

De prophetia.

Prophetia est aspiratio divina, quæ eventus rerum, aut per facta, aut per dicta quorundam immobili veritate pronuntiat. De qua bene quidam dixit: Prophetia est suavis dictio cœlestis doctrinæ favos et dulcia divini eloquii mella componens. Unde et ipse David in centesimo octavo decimo psalmo dicturus est: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel et favum ori meo* (*Psal. cxviii, 113*)! Multis autem modis gratiæ istius munera præstabantur. Sed ut de plurimis pauca complectar, acta est per operationes hominum, ut fuit arca Noe, et sacrificium Abrahæ, et transitus maris Rubri; per natiuitates quoque geminorum Esau et Jacob, qui futurarum rerum sacramenta gestabant; per angelos, sicut locuti sunt Abrahæ vel Loth, Zachariæ et Mariæ; per visiones, sicut Isaïæ et Ezechieli, et cæteris sanctis; per somnia, sicut Salomoni et Danieli; per nubem et vocem de cœlo, sicut Moysi. Unde constat sanctum David non per operationes hominum, non per natiuitates geminorum, non per angelos, non per visiones, non per somnium, non per nubem et vocem de cœlo, nec per alios quoscunque modos, sed cœlesti aspiratione fuisse completum; sicut de ipso legitur in primo Regum volumine: *Et directus est Spiritus Domini in David a die illa, et deinceps* (*I Reg. xvi, 13*). Ipse quoque Dominus in Evangelio dicit: *Si David in Spiritu vocat eum Dominum, quomodo dicitis quod filius ejus est* (*Matth. xxii, 45*)! Quo dicto recognoscimus evidenter per Spiritum sanctum psalmos fuisse prophetatos. Sciendum est sane quod omnis prophetia, aut de præterito, aut de præsentem, aut de futuro tempore loquatur, aut agat aliquid.

Animadvertendum est quoque Spiritum sanctum sic fuisse prophetis sanctissimis attributum, ut tamen ad tempus pro infirmitate carnis et contrarietate peccati ab ipsis offensus abscederet, et iterum placatus sub opportunitate temporis adveniret. Unde et sanctus Hieronymus exponens evangelistam Marcuum fusiis in præfatione nostra.

^c Edit., *tua imitatione provocatus*.

in loco ubi ait de Joanne : *Vidit apertos cœlos, et Spiritum tanquam columbam descendantem et manentem in ipso* (Marc. 1, 10) : ita evidenti ratione tractavit, ut nemo contra ipsius sententiam venire præsumat. In psalmo quoque quinquagesimo propheta post peccatum rogat : *Spiritum sanctum tuum ne auferas a me* (Psal. l, 13). Nam si semper, ut ait beatus Hieronymus (In Ezech. xxxv, 1), in prophetis esset sermo divinus, et juge in pectore eorum haberet hospitium, nunquam crebro Ezechiel poneret : *Et factus est sermo Domini ad me dicens*. In libro quinti etiam Regum Eliseus propheta dicit de muliere cujus filius extremum clauserat diem : *Dimitte eam, quia in amaritudine est, et Dominus celavit me, et non indicavit mihi* (IV Reg. iv, 27). Apostolus quoque dicit : *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do* (I Cor. vii, 25). Item ipse commemorat : *Hæc ego præcipio, non Dominus* (Ibidem, 40). Et alio loco sic meminit : *Quæ loquor, non loquor secundum Deum* (II Cor. xi, 17). Unde etiam similiter in cæteris prophetis aliqua quidem Dominus locutus est, et non prophetæ, et aliqua prophetæ, et non Dominus. Nec illud specialiter de Domino Jesu Christo diceret Joannes Baptista : *Qui misit me baptizare, ipse dixit mihi : Super quem videris Spiritum sanctum in specie columbæ descendantem et manentem in eo, hic est qui baptizat in Spiritu sancto* (Joan. 1, 33). Nunquam enim proprium esset in Domino Christo quod additur : *Et manentem in eo*, nisi ab aliis nonnunquam recedere probaretur. In Christo enim permansit, quia peccatum non habuit ; ab aliis jure discessit, quia pollutionis maculam perceperunt. Spiritui enim sancto non potest esse communio cum delictis : nam sic scriptum est in libro Sapientiæ Salomonis : *Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu* (Sap. 1, 5).

Est autem prophetia magnificum nimis et veriloquum dicendi genus, non humana voluntate compositum, sed divina inspiratione profusum, sicut ait Petrus apostolus : *Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia ; sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines* (II Petr. 1, 21). Nam et Paulus apostolus dicit : *Qui prophetat hominibus loquitur ad ædificationem, et exhortationem, et consolationem* (I Cor. xiv, 3). Et paulo post : *Qui prophetat Ecclesiam ædificat* (Ibidem, 4) : ædificat plane, quando res incognitas nimisque necessarias prælocutionis beneficio facit esse notissimas. Nam et quibus data est facultas bene intelligendi vel interpretandi Scripturas divinas, a munere prophetiæ non videntur excepti, sicut Apostolus ait in Epistola ad Corinthios prima (Cap. xiv, 32) : *Spiritus prophetarum prophetis subjectus est*. Sed quoniam de prophetiæ muneribus competenter forsitan quæ leguntur agnovimus, nunc quæ restant sollicitè perscrutemur.

CAPUT II.

Cur in psalmodum titulis quasi auctorum nomina diversa reperiantur.

In primo libro Paralipomenon (Cap. xxiii, 5) legitur,

A cum propheta David devota Domino ætate senuisset, quatuor millia juvenum ex Israelitico populo deligisse qui psalmos, quos ipse Domini aspiratione protulerat, organis, citharis, nablis, tympanis, cymbalis, tubis, propriaque voce in magnam jucunditatem supernæ gratiæ personarent. Quæ suavis adunatio tribus partibus divisa constabat : rationabilis pertinebat ad humanam vocem ; irrationabilis ad instrumenta & musica ; communis autem de utrisque partibus aptabatur ; ut et vox hominis certis modulationibus ederetur, et instrumentorum melos consona se vicinitate conjungeret. Sic suavis illa et jucunda musica Ecclesiam catholicam tali actu prædicebat, quæ ex diversis linguis, varioque concentu in unam fidei concordiam erat, Domino præstante, B creditura.

Ex quo numero indita nomina frequenter in titulis invenimus, ut *Idithun, Asaph, filii Core*, et his similia. Non quia ipsi, ut quidam volunt, auctores fuere psalmodum, sed quoniam præpositi artificibus, administratores earum rerum probabiles existerunt, ut honorem de tali commemoratione sumerent, qui officio sancto devotis mentibus serviebant ; maxime quia et nomina eorum intellectus rerum congruos indicare noscuntur. Non enim supradicti viri ad psalmos faciendos electi sunt, sed eos congregatos tantum legimus ad canendum ; psalmographos autem fuisse historia nulla testatur ; et præsumptuosum est dicere quod nulla possit auctoritate firmari. Psalmos autem ad solum prophetam David pertinere certis C declaratur indicibus. Denique in Apocalypsi volens opus istud intelligi, solius David meminit dicens : *Hæc dicit sanctus et verus qui habet clavem David, qui aperit et nemo claudit ; claudit et nemo aperit*. In Evangelio quoque Phariseis ipse Dominus dicit : *Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum dicens : Dixit Dominus Domino meo* (Matth. xxii, 43, 44), etc.

Unde probatur universos psalmos non multorum existere, sed tantum ipsius quem a Domino constat esse nominatum. Usus quoque Ecclesiæ catholicæ Spiritus sancti inspiratione generaliter et immobiliter tenet, ut quicumque eorum cantandus fuerit, qui diverso nomine prænotantur, lector aliud prædicare non audeat, nisi Psalmos David. Quod si essent proprii, id est, aut *Idithun*, aut *filiorum Core*, aut *Asaph*, aut *Moyse*, eorum nomina utique prædicarentur ; sicut et in Evangelis fit, quando aut Marci, aut Lucæ, aut Matthæi, aut Joannis vocabulo pronuntiantur. Quod etiam secutus Pater Augustinus congruenter omnes psalmos dicit (Lib. xvii Civit. Dei, cap. 14) esse Davidicos.

CAPUT III.

Quid significet in finem, quod frequenter invenitur in titulis.

Finem duobus dicimus modis : primus est iste communis atque moralis, quando res aliqua ad extremum deducta pervenerit, nec ulterius potest prodire, quæ motus sui terminum probatur accipere.

Sic enim dicimus finitum cibum, qui sedula comes- A
tione consumptus est; finitam pecuniam, quæ doce-
tur expensa, et cætera quæ hoc modo probantur
edici. Secundus dicitur finis perfectus atque perpetuus,
quem modo quærimus; qui tunc nobis pro-
tendi magis ac dilatari incipit, quando ad eum mens
devota pervenerit. Finis ergo legis ac plenitudo
Dominus noster est Christus, sicut Apostolus dicit:
Finis enim legis Christus ad justitiam omni credenti
(Rom. x, 4). Ad quem dum pervenerimus, nihil ultra
perquiremus; sed ipso beatitudinis fine contenti,
p'enissima jucunditate perfruemur; cujus tantum
amor proficit, quantum intellectus noster, Domino
præstante, clarescit. Et ideo quoties in titulis psal-
morum *in finem* reperis, ad Dominum Salvatorem
aciem mentis intende, qui est finis sine fine, et bo- B
nerum omnium completiva perfectio.

CAPUT IV.

Quid sit psalterium, vel psalmi quare dicantur.

Psalterium est, ut Hieronymus ait, in modum Δ
deltæ litteræ formati ligni sonora concavitas, obesum
ventræ in superioribus habens, ubi chordarum fila
religata disciplinabiliter plectro percussa, suavissimam
dicuntur reddere cantilenam. Huic citharæ
positio videtur esse contraria, dum quod ista in imo
continet, illud conversa vice gestat in capite. Hoc
autem genus organi canorum atque singulare aptatur
corpori Domini Salvatoris; quoniam sicut istud
de altioribus sonat, sic et illud gloriosæ institutionis
superne concelebrat; sicut etiam ipse in Evangelio C
dicit: *Qui est de terra, de terra est, et de terra loquitur;*
qui autem de celo venit, quæ vidit et audivit testatur
(Joan. iii, 31). Unde quidam et hoc opus Davidicum
Psalms dictos esse præfatiunt, quia de superno
culmine resonare noscuntur.

Cognosce vero quod isti tantum pro excellentia sui
dicantur Psalmi, qui hoc volumine continentur.
Nam et psalterium genus esse musicorum Daniel
propheta testatur, inquit (Dan. iii, 5, 15) vocem
tubæ, fistulæ, sambucæ, citharæ, psalterii, et sym-
phonix, omnisque generis musicorum. Nam et Pa-
ralipomenon exponit (Cap. ix, 11), cum dicit de
lignis thyniis, quæ vulgo ebena vocantur, gradus
factos in domo Domini, et in domo regis, citharas
quoque et psalteria cantoribus. Hoc apud Hebræos D
dicitur nablum, quod tamen in superscripto libro
frequenti repetitione vulgatum est. Ipsum vero psal-
mum Græcum constat esse vocabulum, quem dictum
quidam volunt ἐπὶ τοῦ ψαλμοῦ, hoc est, a tangendo.
Nam et psaltrias citharædas vocamus, docto pollice
modulationes musicas experimentes.

CAPUT V.

Quid sit psalmus.

Psalmus est cum ex ipso solo instrumento musico,
id est psalterio, modulatio quædam dulcis et canora
profunditur.

5 CAPUT VI.

Quid sit canticum.

Canticum est quod ad honorem Dei canitur,
quando quis libertate vocis propriæ utitur, nec lo-
quaci instrumento cuiquam musico consona modu-
latione sociatur, hoc est quod etiam nunc in Divini-
tatis laudibus agitur.

CAPUT VII.

Quid sit psalmocanticum.

Psalmocanticum erat, cum, instrumento musico
præcinente, canens chorus sociatis vocibus acclama-
bat, divinis duntaxat sermonibus obsecutus.

CAPUT VIII.

Quid sit canticumpsalum.

Canticumpsalum erat, cum, choro ante canente,
ars instrumenti musici in unam convenientiam com-
muniter aptabatur, verbaque hymni divini suavis
copula personabat.

CAPUT IX.

De quinquefaria divisione.

Hanc autem, quam diximus, quinquefariam divi-
sionem, prout unaquæque earum psalmorum titulis
potuerit inveniri, locis aptissimis admonebo: ubi
significantiam quamdam subsequenter rebus my-
stica interpretatione contradunt. Sed quia sunt et
aliæ multifariæ superscriptiones, quas prætereundas
esse non arbitror, breviter in unam conclusionem
æstimo colligendas; ut nec fastidium lector incurrat,
nec in damno intelligentiæ necessaria forte præ-
tereat.

CAPUT X.

De unita inscriptione titularum.

Quasdam superscriptiones psalmorum per allusio-
nem consimilem constat spiritualmente intuendas;
qui si litteram consideras, extraneum est, cum non
ea invenias in psalmis quæ continentur in titulis; si
vero trahantur ad tropicum intellectum, nimis vi-
dentur accommodæ, ut est illud ubi res gestæ signi-
ficantur, ut est: *cum fugit a facie Absalom*; ubi lo-
cus, ut est: *cum esset in deserto Idumææ*; ubi dies,
ut est: *in prima sabbati*; ubi Hebræa nomina, sicut
est: *Idithun*; ubi facta est comparatio gestorum,
ut est: *cum mutavit vultum suum coram Abimelech*;
vel specierum consimilium, ut est: *pro torculari-
ribus*.

Quapropter in superscriptionibus titularum, sive
psalmum, sive *canticum*, sive *psalmocanticum*, sive
canticumpsalum, sive *in finem*, sive aliquid de sexta,
quam diximus, complexione reperire potueris, aut
sigillatim, aut unum, duo, vel tria, sive quatuor ex
eis inserta cognoveris, ad illas virtutes trahe, quas
unicuique inesse dicemus: quia rerum istarum com-
memoratio ad similitudinem occultæ intelligentiæ
posita subtiliter invenitur. Ista enim ante fores
psalmorum, tanquam sacrata vela pendent, per quæ,

• Mss. Aud., Bec., Fisc., *comitem raptabatur*. Edit., *comiter raptabatur*.

si aciem mentis intendas rarecentibus quibusdam filiis, facile eorum penetralia contueris. Quis enim tot causas, tot diversitates nominum putet otiosas, cum nefas sit credere Scripturas divinas aliquid supervacuum continere? Legitur enim: *Amen, amen dico vobis, quia iota unum, aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia compleantur* (Matth. v, 18).

CAPUT XI.

Quid sit diapsalma.

Inter expositores Psalmorum de hoc nomine quædam noscitur provenisse diversitas. Hieronymus, Hebraicæ linguæ doctissimus inquisitor, Spiritus sancti continuationem esse confirmat (*Epist. 138*), ob hoc quia diapsalma significet semper. Beatus autem Augustinus, rerum obscurarum subtilissimus indagator, inter ardua sine offensione discurrens (*In psal. iv*), hanc potius partem elegisse cognoscitur, ut magis divisio esse videatur, nominis ipsius discutiens qualiter.

Sympsalma quippe dicitur Græco vocabulo vocum adunata copulatio; diapsalma vero sermonum rupta continuatio; docens ubicunque repertum fuerit, aut personarum, aut rerum fieri permutationem. Merito ergo tale nomen illic interponitur, ubi vel sensus, vel personæ dividi comprobantur. Unde et nos divisiones congrue faciemus, ubicunque in psalmis diapsalma potuerit inveniri; reliquas autem, prout datum fuerit, indagabimus, ubi tamen auctoritas hujus nominis potuerit inveniri.

CAPUT XII.

Utrum in quinque voluminibus Psalmorum sit secunda contextio, an certe unus liber debeat nuncupari.

Beatus Hieronymus prophetiam Psalmorum in quinque libros putavit esse dividendam (*Præfat. in psal. ad Sophron.*), quia in textu operis hujus quarto legitur, fiat, fiat; dum hoc verbo intercedente, nonnulla se videatur aperire divisio. Huic favet assensa posteritas. Credo dum sibi consultum judicavit, quod in multas partes coarctabatur tædiosa longinquitas. Hilarius autem, Pictaviensis episcopus, divinarum rerum acutissimus et profundissimus exquiritor, congruentius librum æstimat (*Prolog. in Psal.*) dici debere Psalmorum: quia in Hebræo unum volumen est; et maxime cum in Actibus Apostolorum (*Cap. 1, 20*) § legatur dictum: *In libro Psalmorum.* Quapropter merito unus liber dicitur, qui tanta auctoritate firmatur.

CAPUT XIII.

Quemadmodum in psalmis sit de Christo Domino sentiendum.

Tribus modis psalmi loquuntur de persona Domini Jesu Christi pro instructione fidelium. Primum per id quod ad humanitatem ejus noscitur pertinere, ut est illud secundi psalmi: *Assiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum ejus* (*Psal. II, 2*); et in vigesimo psalmo: *Desiderium animæ ejus triluisti ei, et volun-*

tate laborum ejus non fraudasti eum (*Psal. xx, 3*); Secundo quod æqualis et coæternus ostenditur Patri, ut est illud ejusdem secundi psalmi: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te* (*Psal. II, 7*). Et in centesimo nono: *Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum: ex utero ante Luciferum genui te* (*Psal. cix, 3*). Tertio a membris Ecclesiæ, cujus ipse dux et caput est Christus, ut est illud vigesimi primi psalmi: *Longe a salute mea verba delictorum meorum* (*Psal. xxi, 2*); et in sexagesimo octavo: *Deus, tu scis insipientiam meam, et delicta mea a te non sunt abscondita* (*Psal. lxxviii, 6*). Quod dictum pro unoquoque fidelium debemus accipere. Cæterum delicta a Christo probantur funditus aliena: unde Tichonius in libris Regularum latius diligerterque disseruit (*Vide D. August. lib. III de Doctr. Chr., cap. 30*). Hoc si animo recondimus, nulle confusione turbamur, quia error maximus nascitur inde, quando inconvenienter redditur alibi, quod dictum constat ad aliud.

Nam si uno modo fuisset locutus, quis ejus geminam substantiam potuisset agnoscere, cum etiam nunc in tam evidentissima distinctione, naturam divinitatis et humanitatis Domini Christi aliqui nitantur sacrilega voluntate confundere? Multa quoque secundum litteram commonet, multa spiritualiter jubet, personas subito decenter immutat: ut nunc Christus Deus, Verbum incarnatum et homo factus, caput Ecclesiæ; nunc ipsa Ecclesia, nunc homo justus, nunc penitens loqui videatur, ut omnia necessaria tangat atque concludat. Ubique plenissimum cælestium rerum sanctum vibrat eloquium; et multiplici diversitate virtutum propter humani generis largiendam salutem, regni sui adoranda mysteria pius Redemptor insinuat.

Hæc ideo præfati sumus, ut cum ventum fuerit ad loca talia, intrepidus lector audire possit quod se jam salubriter didicisse cognoverit. Illud tamen auctoritate Patrum et veritatis ipsius attestazione firmissima credulitate tenendum est, unum de Trinitate, sive unam ex Trinitate personam, Deum Verbum miseratione mortalium ex Maria Virgine hominem factum spontanea virtute, non ministratoria necessitate: quia nec naturæ suæ ullam mutabilitatem sustinuit, nec assumptione carnis augmentum Trinitatis effecit. Sed, sicut quidam ait: *Maculas nostras lavit in sanguine, rugas etiam tetendit in cruce.* Hoc cum sit spei nostræ singulare præsidium, beatitudo credentium, felicitas magna justorum, non desinunt hæretici impii voluntate corrodere, quod humano generi salutis causam cognoscitur præstitisse.

CAPUT XIV.

Quemadmodum sit expositio digressiva psalmorum.

Primo nobis de titulorum inscriptione, Domino juvante, dicendum est, unde velut uberibus expressis lacteus sensus divinæ prædicationis emanet. Secundo, unusquisque psalmus pro sua qualitate dividendus est, ne nobis intellectum permisceat aut occulta mu-

tatio rerum, aut varietas introducta loquentium. Tertio, arcanum psalmi, partim secundum spiritualem intelligentiam, partim secundum historicam lectionem, partim secundum mysticum sensum, rerum subtilitates discutiens proprietatesque verborum, prout concessum fuerit, conabor aperire. Quarto, prout locus exegerit, virtutem ejus breviter demonstrare contendam, quatenus intentio digesti carminis divino munere oculis interioribus elucescat. Virtutem psalmi dico inspirationem divinam, qua nobis intentio superna reseratur, et sermone Davidico a vitis nos removet, et recte nobis vivere persuadet. Quinto, de ordine numeri psalmodiarum, cum res exegerit, memorabimus, qui reverendissimarum rerum honore sacratas est. Hoc enim per singulos quosque psalmos facere nobis difficile fuisse profitemur, quod indeterminatum atque suspensum Patrum etiam reliquit auctoritas. Reliquos autem sibi calculos diligens perscrutator exquirat, quoniam multa accessu temporis in Scripturis divinis sunt clara, quæ nunc videntur abscondita. In conclusionibus vero aut summam totius psalmi sub brevitate complectimur, aut contra hæreses aliquid dicimus destruendas. Ipsa est enim Domini sincera dilectio, adversarios ejus odio habere profecto.

CAPUT XV.

De eloquentia totius legis divinæ.

Eloquentia legis divinæ humanis non est formata sermonibus, neque confusis incerta fertur ambagibus, ut aut a rebus præteritis oblivione discedat, aut præsentium confusione turbetur, aut futurorum dubiis casibus eludatur; sed cordi, non corporalibus auribus loquens, magna veritate, magna præscientiæ firmitate cuncta dijudicans, auctoris sui veritate consistit. Sic enim in Evangelio de Domini Christi prædicatione dictum est: *Loquebatur autem sicut potentatem habens, non sicut scribæ eorum et Pharisei (Math. vii, 19)*. Ille enim indubitata loquitur, cui omnia præsentia sunt, et rerum exitus probatur esse subiectus.

Eloquentia siquidem est ad unamquamque rem competens et decora locutio. Hæc igitur casta, fixa, verax et æterna prædicationis, nimis purissimo nitet eloquio, cujus utilitas lucet, magnificentia virtutis apparet, operatio salutis arridet; sicut et in centesimo octavo decimo psalmo dicitur: *Quia eloquium tuum vivificabit me (Psal. cxviii)*. Et iterum: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, et lumen seminis meis*. Revera lumen, quia semper vitalia jubet, noxia prohibet, terrena removet, caelestia persuadet. Hinc et Doctor gentium in Epistola ad Corinthios scribit: *Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute (I Cor. iv, 20)*. Item ad Timotheum in secunda meminit dicens: *Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad erudiendum, ad corrigendum in disciplina quæ est justitiæ, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus (II Tim. iii, 16)*.

Hæc, sicut Patris Hieronymi testatur auctoritas,

apud Hebræos aut rhythmo, aut metrica constat lege composita, quæ, ut ipsi dicunt, fastuciis continetur. Fastucium enim est per commata procedens ad depromendum sensum, naviter explicata conceptio. Cujus si virtutem lector diligens perscrutaris, audi Apostolam ad Hebræos dicentem: *Vivus est enim Dei sermo et efficax, et acrior omni gladio accipiti, et pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque et medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis (Hebr. iv, 12)*.

Scripturæ autem divinæ sancta profunditas adeo communes sermones habet, ut eam universi incunctanter admittant. Sensus autem recondit veritatis arcano, ut in ipsa studiosissime vitalis sententia debeat indagari. Nam eam revera esse divinam hinc maxime datur intelligi, quod indocti subtilissima, temporales æterna non nisi divino repleti Spiritu potuisse tradere sentiuntur.

Postremo quot miracula jugiter facta sunt, donec Scriptura ipsa mundi ambitum divulgata compleret? sicut scriptum est: *In omnem terram exiit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii, 5)*. Unde ad probationem pertinet maximam, quia lex divina per cunctas mundi partes cognoscitur fuisse suscepta. Hæc multis modis genera suæ locutionis exercet, definitionibus succincta, schematibus decora, verborum proprietate signata, syllogismorum complexionibus expedita, disciplinis irrutilans: non tamen ab eis accipiens extraneum decorem, sed potius illis propriam conferens dignitatem.

Hæc enim quando in divinis Scripturis splendent, certa atque permissa sunt; cum vero ad opiniones hominum et quæstiones inanissimas veniunt, ambiguis altercationum fluctibus agitantur; ut quod hic est firmissime semper verum, frequenter alibi reddatur incertum. Sic et lingua nostra dum psalmodiam canit, nobilitate veritatis ornatur; cum ad fabulas ineptas et blasphemias se verba converterit, ab honore probitatis excluditur; sicut apostolus Jacobus dicit: *Ex ipso ore benedicimus Deum et Patrem, et ex ipso ore maledicimus hominem, qui ad imaginem et similitudinem Dei factus est (Jac. iii, 9)*.

Hæc mundanarum artium periti, quos tamen multo posterius ab exordio divinarum librorum exstitisse manifestum est, ad collectiones argumentorum, quæ Græci topica dicunt, et ad artem dialecticam et rhetoricam transtulerunt; ut cunctis evidenter appareat, prius ad exprimendam veritatem justis mentibus datum, quod postea gentiles humanæ sapientiæ aptandum esse putaverunt. Hæc in lectionibus sacris tanquam clarissima sidera relucet, et significantias rerum utilissimis compendiis decenter illuminant. Quæ nos breviter locis aptissimis admonebimus, quoniam res ipsæ commodissime deducuntur ad medium, per quas concepti sensus clarius elucebunt.

Nam et Pater Augustinus in libro tertio de Doctrina Christiana (Cap. 29) ita professus est: Sciant autem litterati modis omnium locutionum, quos

grammatici Græco nomine tropos vocant, auctores A nostros usos fuisse. Et paulo post sequitur : Quos tamen tropos, id est modos locutionum, qui noverunt agnoscant in litteris sanctis, eorumque scientia ad eas intelligendas aliquantulum adjuvantur. Cujus rei et in aliis codicibus suis fecit evidentissimam mentionem. In libris quippe quos appellavit de Modis Locutionum diversa schemata sæcularium litterarum inveniri probavit in litteris sacris; alios autem proprios modos in divinis eloquiis esse declaravit, quos grammatici sive rhetores nullatenus atigerunt. Dixerunt hoc apud nos et alii doctissimi Patres, id est Hieronymus, Ambrosius, Hilarius; ut nequaquam præsumptores hujus rei, sed pedisequi esse videamur.

Sed dicit aliquis: Nec partes ipsæ syllogismorum, B nec nomina schematum, nec vocabula disciplinarum, nec alia hujuscemodi ullatenus inveniuntur in psalmis; inveniuntur plane in virtute sensuum, non in effatione verborum: sic enim vana in vitibus, messes in semine, frondes in racibus, fructus in ramis, arbores ipsas sensu contemplamur in nucleis. Nam et de profundissima abyso deliciosus piscis attingitur, qui tamen ante captione[m] suam humanis oculis non videtur. Merito ergo esse dicimus, quæ inesse nihilominus virtute sentimus. Nam et Apostolus vetat (*I Cor. iii, 18*) nos seduci per vanam sapientiam mundi: ista vero non abnegat in litteris esse divinis. Certo accedamus ad psalmos, et interrogemus, quæ omni disputatione major est, rerum fidem.

Is:ud ergo principale virtutum et salutare locutionis genus per eorumque res aliquas refert, et sæpe longe alia quam audiuntur, exponit. Simplicitas, duplex et sine dolo bilinguitas; sicut fecit Joseph (*Gen. xlii*), qui dum fratres suos aspectu ipso et sermone patrio cognovisset, ita eis videbatur loqui, ut nullatenus potuisset agnosci. Quod non est ad deceptionis studium sumptum, sed ad commodum magnæ utilitatis effectum. Hebræos sermones adhibet, causas profundissimas innuens. Unam rem in malo et in bono plerumque ponit, ut quod nomine videtur esse commune, S probetur qualitatibus discrepare. Cælestia terrenis comparat, ut quod incomprehensibilis magnitudo vetat intelligi, per notissimæ similitudines possit adverti. In verbis autem serendis mira potentia est; ut subito immensa nobis atque incomprehensibilia duobus tribusque sermonibus explicentur.

Quid brevius dicam, frequenter etiam una syllaba ineffabilem Domini naturam demonstrat; ut est illud: *Qui est misit me* (*Exod. iii, 15*). Cujus omne verbum subtiliter inquisitum copiosis sensibus scaturit. Nam sicut secundissimus ager odoriferas herbas salutis nostræ producit accommodas, sic lectio divina cum per singula verba requiritur, semper illic cura mentis sauciæ reperitur. De cujus eloquentiæ modis multi Patres latius prolixiusque dixerunt, quorum nomina in libris introductoriiis commemoranda perspeximus. Sed fons iste cælestis

A quantum assidue constat hauriri, tantum nescit expendi.

Ac ne diutius in generalibus remoremur, specialia Psalterii, Domino juvante, tangamus: quoniam ipsa res evidenter agnoscitur, quæ communibus rebus præmissis, postea sub aliqua proprietate describitur.

CAPUT XVI.

De propria eloquentia Psalterii.

Primum est quod ipsi tantum psalmi singulari numero vocitantur, quos nos adhibitis hujus linguæ peritissimis cum eorum volumine conferentes, servato usu psallentium, suis verbis æstimavimus esse reddendos: ne se in præsumptum ordinem auctoritas permixta confunderet. Deinde quod nullum aliud opus auctoritatis divinæ centum quinquaginta sectionibus continetur; ubi enim tot tituli diversa leguntur varietate conscripti? Hic illud votivum nomen *alleluia* in superscriptionibus inchoavit. Illic commemoratio historiæ de Regum tracta volumine, in ipso limine posita virtutes noscitur iudicare psalmorum. Illic etiam diapsalma: tantum interjecta monstrantur. Illic psalmi secundum virtutes suas numerorum ordines tenent.

Liber inchoans a beatitudine Christi, Novi et Veteris Testamenti sacramenta percurrens, laudibus sacris et sancta jubilatione concluditur; ut merito se tali munere consoletur Ecclesia, quæ hic multarum calamitatum cognoscitur afflictionibus sauciari. C Novit enim beneficio Domini triumphare de suis claudibus ingrava: a persecutionibus siquidem proficit, afflictionibus semper augetur, sanguine martyrum rigatur, tristitia magis erigitur, angustia dilatatur, fletibus pascitur, jejuniis reficitur, et inde potius crescit, unde mundus deficit.

Quid enim in illo libro non invenies unde se humanum genus debeat suaviter consolari? Thesaurus in pectore mundo semper exerescens, consolatio magna lugentium, spes beata justorum, periclitantium utile suffugium, unde semper quod expedit tollitur, ejusque fons indefecta perennitate servatur. Beatus quoque Athanasius, Alexandrinæ civitatis episcopus, in libro quem Marcellino suo charissimo destinavit de proprietate Psalterii, ut verbis ipsius utar, ita dicit: Quicumque Psalterii verba recitat, quasi propria verba decantat, et tanquam a semetipso conscripta unus psallit, et non tanquam alio dicente, aut de alio significante sumit et legit; sed tanquam ipse de semetipso loquens, sic hujusmodi verba profert; et qualia sunt quæ dicuntur, talia velut ipse agens, ex semetipso loquens, Deo videtur offerre sermones.

Psalterii quoque proprium est quod per ipsum legis divinæ sanctitas introitur. Non enim tirones inchoant a Genesi, non ab Apostolo, non inter ipsa initia auctoritas evangelica sancta pulsatur; sed licet Psalterium quartus codex sit divinæ auctoritatis, primum tamen tirones inchoantes Scripturas sanctas, inde legendi faciunt decenter initium.

CAPUT XVII.

Laus Ecclesiae.

O vere sancta, o immaculata, o perfecta mater Ecclesia, quæ, divina gratia largiente, sola vivificas, sola sanctificas, et perditum propriis culpis institutione tua humanum genus instauras: cujus piæ confessioni nihil addi, nihil minui potest. Per omnes quippe psalmos, per omnia cantica, præconia sanctæ Trinitatis interseris; ut cujus sunt sacrata verba quæ loquimur, eis laus semper et dulcissima gloria redderetur. Quæ salum sæculi hujus, et hæreticorum sævissimas procellas in arcæ illius Noe similitudine, quæ tuam evidenter portavit imaginem, sola inoffenso fidei cursu sine periculo diluvii constanter enavigas; nec ullis erroribus aequiescis, quamvis adhuc inter pravitates hujus sæculi gravissima necessitate verberis. Quidquid enim reperitur præter vitale gremium tuum, mortiferum constat esse naufragium.

Nam cum Sabellius detestabilis erret in Patre, demens Arius delinquit in Filio, Manes sacrilegus neget Spiritum sanctum, alii scelerati Veteri Testamento derogent, nonnulli Novi Testamenti gratiam non sequuntur; tu tantum devotione fideli, præstante Domino, inoffense cuncta complecteris. Patrem quippe docens ingenitum, Filium genitum, Spiritum sanctum de Patre et Filio procedentem, unum Deum, sanctam prædicans Trinitatem, coæternam sibi et æqualiter omnipotentem, Dominumque Christum manentem in divinitate sua et carne humanitatis assumptæ, salva uniuscujusque proprietate naturæ, unam confiteris esse personam. Veteri Testamento de Novo fidem faciens, Novum a Veteri exortum esse cognoscens. Et ut breviter cuncta complectar, nescis loqui, nisi quod expedit credi. Nam quamvis diversis hic afficiaris angustiis, et dolosi hostis contrarietate quatiaris, tamen de totius mundi circulo congregata respiciens in modum pulcherrimæ pyramidis ad æterna regna perduceris.

Quæ huic schemati non immerito compararis, quoniam de universis gentibus extollens verticem pretiosum, justorum animas quasi lumen eximium ad superna regna transmittis: meta frumentis plena cœlestibus, de diversis gentibus sanctorum beata collatio, serenarum mentium lampabilis cœtus, insolubilis constructio de vivis lapidibus fabricata, beatorum omnium æterna felicitas, sole lucidior, nive candidior, sine macula, sine ruga. De qua scriptum est in Cantico canticorum: *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata* (Cant. vi, 9)? Et paulo ante: *Oculi tui columbarum absque eo quod intrinsecus latet: cujus dentes sicut greges tonsarum quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemelli fetibus, et sterilibus non est inter eas. Sicut vitula coccinea labia tua* (Cant. iv, 1, 2), mater et virgo, seta et integra, genitrix et incorrupta, cujus os virtutum omnium fragrat odoribus: de qua sponsus dicit: *Odor oris tui sicut malorum* (Cant. vii, 8). Et post paululum: *Odor unguentorum tuorum super omnia aromata. Favus di-*

A stillans labia tua, sponsa, mel et lac sub lingua tua (Cant. iv, 10, 11). Quæ mereris denique osculari Christum, et decus illud perenniter custodire virginum; tibi enim dicitur: *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis* (Cant. i, 1); et cætera quæ liber ille divinus mystica prædicatione complectitur.

Quapropter factis auditoribus per quamdam isagogen, quæ est sequentis operis introductio, index cœlestium mysteriorum, et sacræ prænuntia dictionis, ut opinor, sufficienter attonitis et desiderio superno divina largitate flammatis, nunc ad solvenda quæ promissa sunt, Christo juvante, veniamus. Præ a, Domine, cujus est omne quod expedit, ut intelligenter, ut libenter, ut proficue mereamur audiri. Tuis enim adjutoriis omnimodis indigemus, ut valeamus concessio sermone aliquatenus verba tuæ majestatis exponere. Amen.

ORDO DICENDORUM.

Prolegomena, id est, præcedentia antequam cœlestis Psalterii mella degustem, et campos illos gloriosissimæ passionis, Domino præstante, contingam, quædam mihi videntur, divisim capitulis, de textu ipsius carminis intimare, ut et legentes distinctius debeamus edocere, et nos ordines ipsos sine aliqua offensione curramus.

In prima itaque parte Domini carnalis vita describitur.

In secunda, natura deitatis ipsius subtiliter indicatur.

Tertia, multiplicatos dicit populos, qui eum nitebantur extinguere.

Quarta, propheta in iisdem monitis perseverat, ut desinant Judæi mala cogitare, vel facere: quoniam se noverint divinis virtutibus destruendos.

In quinta Dominus Christus clamat ad Patrem, ut ejus audiatur oratio, et in resurrectione ipsius mundo profutura concedat.

Sexta, per totum psalmum verba sunt poenitentis, cui junguntur ejusdem modi alii sex, qui tamen in conclusione quinquagesimi psalmi descripti sunt.

In septima parte Christus humiliter quidem petit ut ei subveniatur a Patre, sed habet fiduciam rectæ conversationis, quod magis pertinet ad ejus deitatem; sed more humanitatis assumptæ sibi postulat subveniri: ne diabolus animam ejus iniqua præsumptione diripiat, et gloria ipsius in pulverem deducta dispareat.

In octava, parabolis et tropicis allusionibus congregatis, subsequens drama deurritur, et per allegoricas similitudines omnia referuntur ad Dominum Christum. Quæ schemata nos locis aptissimis redentes evidentissime commonebimus, ut lectori studioso ambiguitas cuncta tollatur.

Nonæ, post multiplicia præconia, quæ modo a deitate, modo ab humanitate ipsius incipiunt, mutatis personis et titulis ponitur *Allèluia*, quod significat *Laudate Dominum*.

Decima, sequuntur gradales, qui animum nostrum

ad Dominum Salvatorem pura et humili satisfactione perducunt.

Undecima, variatis verbis, iterum laudes Domini hymnidica exultatione concelebrat : modo Patris, modo Filii, modo Spiritus sancti prædicans majestatem; ut nulli sit dubium sanctam Trinitatem singulariter omnipotentem, quæ vult facere in cælo et in terra.

Duodecima, septem psalmi relinquuntur in fine, qui exultationibus hymnidicis totam gloriam sanctæ Trinitatis generaliter devota mente concelebrant. Sic

textus totius Psalterii duodecim partibus divisus in apostolorum numero mirabili laude concluditur, quatenus et iste illud agat quod Christi discipulos fecisse cognovimus. Est etiam ejusdem rei aliud evidentiùs sacramentum, quod centum quinquaginta diebus diluvio superducto criminibus suis terra diluta est : sic et hi psalmi tali numero producti, genus humanum peccatis suis pollutum convenienter reddunt absolutum. Nunc minutatim ad exponenda Psalterii verba veniamus.

M. AURELII CASSIODORI IN PSALTERIUM EXPOSITIO.

PRIMA PARS.

EXPOSITIO IN PSALMUM PRIMUM.

Quare primus psalmus non habet titulum.

I Psalmus hic ideo non habet titulum, quia capiti nostro Domino Salvatore, de quo absolute dicturus est, nihil debuit præponi; dum ipsum rerum omnium constat esse principium, sicut ipse in Evangelio dicit : *Ego sum principium, propter quod et loquor vobis* (Joan. vii, 25). Nam licet et alii psalmi de ipso multa dicant, nemo tamen de ejus quæ fuit in terris conversatione sic loquitur. Et quoniam ad hunc quæ dicenda sunt cuncta respiciunt, merito caput sancti operis ponitur, qui princeps rerum omnium esse monstratur. Quidquid enim aut de præteritis instruit, aut de præsentibus monet, aut de futuris efficit cautiones, omnia ad institutionem beati viri pertinent, quæ liber iste dicturus est. Nam quidam tituli, quidam præfationis locum eum tenere dixerunt. Sed licet a quibusdam omni justo videatur aptatus, nulli tamen præter Domino Christo potest veracissime convenire.

Nam si dixerimus omni beato posse congruere, jam non constat illud quod dicitur in psalmo : *Omnis homo mendax* (Psal. cxv, 11); vel illud quod Job meminit : *Nullus mundus ante te, nec infans cujus est anxius diei vita super terram* (Job xiv, 4); et alibi : *In veritate nemo de genitibus est qui non impie gessit, et de confidentibus qui non deliquit*; vel istud : *Justitia justi sic est apud te sicut pannus menstruatus* (Isai. lxiv, 6). Quapropter non omni beato potest hæc sententia convenire, nisi illi tantum de quo Scriptura dicit : *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus* (I Petr. ii, 22). Et ipse de se in Evangelio dicit : *Ecce veniet princeps mundi hujus, et in me non inveniet quidquam* (Joan. xiv, 30). Merito ergo ad Christum Dominum refertur, *Qui non abiit in consilio impiorum, nec in via peccatorum stetit, et*

^a Mss. Aud., Bec. et Fisc., et de confidentibus, qui.

B in cathedra pestilentie non sedit (Psal. i, 2), etc. Mirabilis ordo, cælestis revera dispositio, ut ab ipso nobis psalorum proveniret initium, quem salutarem januam constat esse cælorum.

Quapropter intrare cum summo gaudio festinemus, ubi patentem januam, ipsum Advocatum nostrum esse cognoscimus, sicut ait Apostolus : *Non enim habemus Pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris*; et paulo post : *Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ ejus, ut misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno* (Hebr. iv, 15, 16). Nunc claves psalorum reserabiles apponamus, ut, præstante Domino, Regis nostri palatia introire mereamur. Et ideo, sicut præfati sumus, divisio facienda est, quæ si recte adhibeatur, ita illustrem et perspicuam nobis efficit dictionem, ut priusquam legatur orationis textus, ante nobis ejus relucere possit intentio.

Divisio psalmi.

Universus textus psalmi hujus propheta referente narratur. In prima parte vitam sanctæ incarnationis exponit : quoniam si ad majestatem Christi solam velis referre quæ de eo dicuntur, nequeunt convenire. Secunda vero peccatorum nequitias in futuro judicio debitas recipere commemorat ultiones; ut præmissa gratius possemus accipere, cujus videbantur subsequencia formidari. Respice quoque intentionem ejus, quam constat maxime perquirendam. Ideo in principiis beatitudo **12** Domini Salvatoris edicitur, ut humano generi vitalia exempla præstentur; quatenus sicut nobis homo terrenus contulit mortem, ita cælestis veniens daret salutem. In principiis enim fuit durissima conditio decepto, sed post advenit homini gloriosa redemptio. Primo illata est ignominiosa captivitas, deinde secuta est votiva libertas. Expulsus homo de paradiso, sed receptus est in cælum. Perdi-

^b Mss. Aud., Bec. et Fisc., et in me non habet quidquam.